

ARHIV BOSANSKE KRAJINE
BANJA LUKA

BANJAC MILAN :

" ISTRAGA NAD BANJALUČKIM KOMUNISTIMA U ISTRAŽNOM ZATVORU
UPRAVE POLICIJE U BANJOJ LUCI KRAJEM 1936.GODINE "

L e g e n d a :

- 11 stranica autoriziranih sjećanja otkucanih na mašini;
- sjećanja notirana u Arhivu 6.decembra 1975.godine;
- SADRŽAJ SJEĆANJA : Masovno hapšenje banjalučkih komu-
nista u septembru 1936.godine; istraga u zatvoru Upra-
ve policije u Banjoj Luci od strane Šopreka i Cividini-
ja; način vođenja istrage;pomaganje zatvorenicima;po-
kušaj samoubistva Nikioe Pavlića;
- sjećanje notirano u tri primjerka:original sa švijske
autorizirane kopije u Arhivu.-

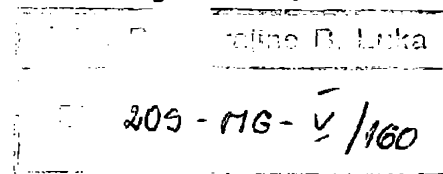

ISTRAGA NAD BANJALUČKIM KOMUNISTIMA U ISTRAŽ-
NOM ZATVORU UPRAVE POLICIJE 1936. GODINE

Stužio sam na dužnost policijskog stražara Uprave policije u Banjoj Luci 1. januara 1936. godine. Do tada sam radio kao šumski najamni radnik preduzeća "Šipad" na dionici Srnetice.

Kada je u septembru 1936. godine došlo do masovnog hapšenja banjalučkih komunista, mene su sa još dvojicom ili trojicom odredili za stražara u Upravi policije sa zadatkom da čuvam političke krivce. Prije toga nikada nisam čuvao zatvorenike jer su tu dužnost vršili ključari zatvora. Dobro se sjećam da je ključar tada bio stari Dukić. Za ključare obično su postavljali reonske stražare koji su bili pred penzijom. Budući da su se najčešće u policijskom zatvoru nalazili kriminalci i bludnice, Uprava policije je smatrala da su ključari dovoljni. No, kada je uhapšen veliki broj lica za koje se sumjalo da su komunisti, došlo je do određivanja posebnih stražara koji su dobili zadatak da u smjeni dan i noć stražare u hodniku zatvora. Tako je došlo i do mog imenovanja za stražara negdje drugi ili treći dan poslije njihovog hapšenja jer sam po dolasku u ćelijama već zatekao uhapšene Nikiću Pavlića, Veljku Djordjevića i Zmazeka, koji su bili smješteni u samice, a i druge zatvorenike u skupnim sobama. Kada su komunisti bili uhapšeni, ženska skupna soba bila je ispražnjena. Tu su sobu popularno nazivali "kurvanjska" jer su se u njoj nalazile najčešće bludnice, a i žene uhapšene zbog kriminala krađe i slično, što je bio redji razlog hapšenja.

Medjutim, muški kriminalci nisu bili pušteni,

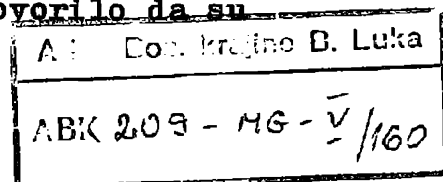

tako da su se u muškoj skupnoj sobi, koju su popularno nazivali "kriminalna", nalazili i kriminalci i neki uhapšeni komunisti. U zatvoru su postojale samo te dvije skupne sobe i tri samice. Gledajući iz hodnika, širokog negdje oko dva metra, u lijevom uglu nalazila se muška skupna soba (kriminalna), a sa desne strane, bočno, ženska soba (tzv. kurbanjska). S lijeve strane hodnika bio je klozet, a u sredini, nasuprot ulaznih vrata, tri ćelije (kao samice) u kojima su se nalazili: Nikica Pavlić (do muške skupne sobe), Veljko Djordjević (srednja ćelija) i Josip Zmazek (ćelija do muške skupne sobe).

Kad sam ja već bio stražar u zatvoru, uhapšeni su i dovedeni Stjepan-Pipo Pavlić i još neki komunisti. Ne mogu se sjetiti redoslijeda dovođenja. Pošto je ženska skupna soba ispražnjena za uhapšene komuniste, u njoj su se nalazili samo komunisti. U ovoj sobi bilo ih je sigurno desetak. Dobro se sjećam da su u njoj bili: Idriz Maslo, Pipo Pavlić, Ivica Tukerić, Ethem-Leda Karabegović, Kasim Hadžić i još neki. Međutim, ne mogu se sjetiti gdje su bili smješteni oni koji su uhapšeni iz Pilane. Mislim da su bili podjeljeni u dvije sobe koje su kao skupne imale više prostora. Dvojica od njih, negdje pred kraj, smješteni su u ćeliju kod Veljka Djordjevića.

Kada sam postavljen za stražara u zatvoru nije mi bilo drago. Do tada sam radio kao u reonskoj službi pri Prvoj policijskoj stanici u Upravi policije (preostale su bile: druga u Bojića hanu, treća u Gornjem Šeheru, a četvrta preko Vrbasa kod gradskog mosta). Bilo mi je krajnje neugodno i nezgodno što čuvam zatvorenike. Bio sam mlad čovjek i novi policajac koji nije prošao ni kroz jednu policijsku školu. Ništa konkretno nisam znao o komunizmu. Znao sam samo, a to nam se posebno naglašavalo, da su protiv države i kralja, da se bore protiv poretka, da su protiv privatne svojine itsl. Da budem iskren, ja sam lično volio kralja, kao i mnogi drugi, i bio sam mu vjeran. Za drugu politiku nisam znao.

Tada sam prvi put imao prilike da vidim u zatvoru komuniste, da upoznam one za koje se govorilo da su

protiv dražave i kralja. Šta više, smatrao sam da se o njima samo priča da ne vole kralja, ali da ga ipak na svoj način i oni vole. Imao sam tada dosta naivna gledanja na politiku, a i moji su politički horizonti bili veoma uski.

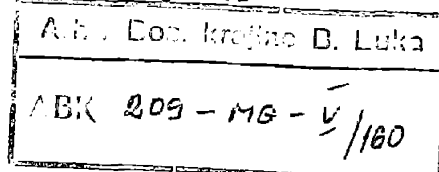
Kad sam došao u policijski zatvor za stražara imao sam priliku da te ozlogašene komuniste vidim. Konstatovao sam da su oni uglavnom veoma mladi ljudi, većina mojih godina, da su to ljudi koji se ni po čemu ne razlikuju od ostalih, obični ljudi u svemu. Uvjerio sam se da to nisu nikakvi zlikovci, već veoma dobri i skromni ljudi, iskreni i privrženi drugovi koji bi sve dali jedan za drugoga. Osim toga, konstatovao sam, bili su veoma poštteni, srdačni i dobri kao ljudi. Počeo sam ih kao čovjek sažaljevati zbog uslova u kojima su se našli. Vidio sam kako ih odvođe na isledjenja i znao da ih Šoprek i Cividini muče.

Za isledjenja Šoprek i Cividini koristili su na spratu Uprave policije kancelariju političkog odjeljenja, koja im je stavljena na raspolaganje dok traje istraga. Službenici Uprave policije u Banjoj Luci, što mi je poznato, organski nisu podnosili ni jednog ni drugog, a naročito Šopreka. Na odredjen način od njih su se izolirali i nalazili razloge da im ne budu pri ruci za ono što su jedan i drugi tražili, uključujući i davanje traženih obavještenja bilo koje vrste. Svi su jedva čekali da se oni udalje, odnosno da njihovo prisustvo što kraće traje.

Kad je ključar zatvora dovodio zatvorenike, dovođio ih je do kancelarije gdje su oni vršili ispitivanja. Obično su Šoprek i Cividini davali nalog ključaru ili stražaru da se nazad vrati, odnosno da ne bude prisutan u hodniku dok se vrši ispitivanje. Međutim, najčešće su Šoprek i Cividini sami dolazili u zatvor i odvodili zatvorenike na isledjenje, odnosno vraćali ih sa isledjenja.

Vrata sobe gdje su saslušavali i mučili nisu bila postavljena (futrovana), a ni dvostruka. Jedino su vrata upravnika policije (Petrića) bila futrovana i dvostruka.

Mi stražari konstatovali smo da Šoprek i Cividini u toku isledjenja vrše mučenja da bi iznudili priznanja jer su se zatvorenici koji su dovođeni sa saslušanja (po-

sebno Nikica Pavlić) izmrcovareni jedva kretali.

Zbog vlastite sigurnosti i opreza malo sam razgovarao sa zatvorenicima u skupnim sobama, ali sam za to često razgovarao sa Veljkom Djordjevićem, a uvijek kad sam bio na dužnosti sa Nikicom Pavlićem. Nikica mi je postao veoma blizak, tako da sam ga ne samo sažaljevao, nego i volio kao prijatelja i druga nastojeći da mu pomognem onoliko koliko je bilo u mojoj mogućnosti.

Nikicu su grozno mučili, daleko više nego Idriža Maslu. Po specijalnom naredjenju Šopreka i Cividinija, Nikica je uvijek morao imati lance na rukama, ali vezane iza ledja. Sa tako svezanim lancima on je i spavao. Jedino su se lanci skidali kad je išao u WC i kad je jeo. Po izlasku iz klozeta i po završetku jela lanci su se morali ponovo stavljati. I samo držanje ruku u takvom položaju bilo je mučenje.

Međutim, uvijek sam mu u vrijeme mog dežurstva lance skidao ili olabavio veze tako da je on mogao sam vaditi ruke iz lanaca i ponovo ih sam stavljati. Lanoci su bili na svakoj ruci posebno, a vezani su bili produžetkom, koji se pričvršćivao katancem. Za razliku od Veljka Djordjevića i Josipa Zmazeka, kojima su ruke bile vezane na prednjoj strani, Nikici su uvijek bile vezane pozadi. Kao i Nikici, tako sam i Veljki Djordjeviću olabavljao veze ili skidao lance. S njima sam se dogovorio da ih ponovo stavljaju ako se čuje da neko ulazi u zatvor ili kada ih obavjestim. Za razliku od ove dvojice, lance nisam skidao Zmazeku, a za to sam imao i razloge, one iste zbog kojih su i zatvorenici svi do jednoga osudjivali njegovu izdaju. Pod uticajem Nikice, čak mi je Zmazek bio i mrzak.

Odmah po dolasku ^{na} stražarsku dužnost u zatvor primjetio sam da se zatvorenici sporazumjevaju kucanjem o zid. Uočio sam da se sporazumjevaju ne samo Veljko i Nikica, već i ostali. Sporazumjevali su se kao nekom telegrafskom abecedom, ali sam se pravio da to ne vidim i ne čujem. Jedino sam im stavio do znanja da ne lupaju o zid ako neko naidje da ja zbog toga ne bih odgovarao.

Kako sam se približio Nikici Pavliću? Zapravo,

A. Hrv. Doc. krajiine B. Luka

ABK 209-MG-V/160

da pravo kažem, nisam se ja prvo njemu približio, nego on meni. Nikica je u meni vidio naivno i pošteno seljačko dijete, što mi je i sam rekao. Počeo me je o svemu ispitivati, o porodici, ranijem radu u "Šipadu" itd. Objasnio sam mu kako je došlo do toga da se zaposlim kao stražar. Razgovarali smo kao drugovi, a ne kao stražar sa zatvorenikom. Kroz te razgovore on je i uticao na mene u smislu proširivanja mojih saznanja. Tako smo se međusobno i zavolili. Želio sam da ga što prije oslobode, a posebno sam ga sažaljevao zbog mučenja kojima je bio stalno podvrgnut.

Želio sam uvijek da mu učinim bilo kakvu uslugu. Često sam mu kupovao i po nešto donosio za hranu. Jednom tako, na početku, kada sam kupio i počastio ga sendvičem, on mi je rekao:

- "Znaš li ti koga si nahranio?".

- "Mog poštenog druga!", bio je moj odgovor.

- "Jeste to, ali šta misliš drugo?"

- "Ništa ne mislim." jer nisam znao šta bih odgovorio.

- "Komunistu si ti nahranio!, komunistu koji mrzi kralja!!".

- "Nije tačno! Više ti voliš kralja nego ja!", odgovorio sam mu jer sam i dalje naivno smatrao da komunisti ipak na neki način mora da vole mladog kralja.

Na ovaj moj naivni odgovor Nikica se samo nasmiyao i potaššao me po ramenu. Ništa više nije rekao. Prekinuli smo da razgovaramo o ovoj temi. Čini mi se da o ovome više nikada nismo pričali.

Međusobno smo se zavolili i nekako srodili. I on me je zavolio kao čovjeka. Zbog toga sam mu i donosio po nešto za jelo. Ponekad je to bilo i voće. Njemu je uvijek bilo drago da me vidi.

Nikicu su uvijek ispitivali u toku noći. O tome kako su ga mučili on mi je i sam pričao. Šoprek i Cividini naredjivali su mu satima da bude u zgrčenom položaju tako da su mu traule i ruke i tijelo. Zatim su ga tukli i mrcvarili na razne načine. Kad je od bolova padao u nesvijest, zalivali su ga vodom da ga osvijeste, a zatim su nastavljali sa mučenjima. Svog izmrcvarenog odvodili su ga u ćeliju, da bi ga ponovo odvodili. Mada su noći bile hladne, nisu mu ništa

A. ... B. Luka

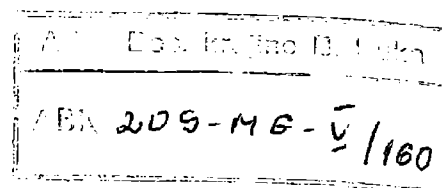
ABK 209-MG-5/160

dali za pokrivanje, a ni ništa toplo od odjeće da se obuče. Nisu odobrili ni da se od kuće nešto toplo donese, bilo da se radi o vesti, kaputu ili nečem sličnom. Osim toga, uopšte se nije ložilo tako da je naročito noću bilo hladno.

Kad sam bio dežuran, Nikici sam davao svoju bundu da se može pokriti u toku spavanja, odnosno svo vrijeme dok sam se ja nalazio na dežurstvu. Osim odjeće-uniforme koju smo imali, uključujući i šinjel, kao zatvorski stražari dobivali smo bunde. Tu sam bundu davao na korišćenje Nikici, a ja sam se koristio šinjelom. Sami su šinjeli bili dosta topli, tako da mi je bio sasvim dovoljan za zaštitu u hladnim noćima.

Šoprek i Cividini posebno su zabranjivali da se zatvorenicima donosi hrana iz kuća. Prema tome, mogli su se hraniti samo onim što su u zatvoru dobivali: oko pola kilograma ili nešto malo više hljeba dnevno i voda za piće, a najviše jednom dnevno, često čak ni to, neka čorba bez kalorične vrijednosti. Količina hrane i kalorična vrijednost bila je tek tolika da ih održava na životu, tako da su svi imali izmučeni izgled jer su bili izgladnjivani. Bilo ih mi je žao, ali nisam mogao svima pomagati, pogotovo onima koji su bili u skupnim sobama. Budući da su Nikica Pavlić i Veljko Djordjević bili u samicama, njima sam doturao ono što sam prikriveno donosio u džepovima. Naime, i ja sam bio pod kontrolom Cividinija i Šopreka, koji su dobili odriješene ruke u istrazi zatvorenika i postupku prema njima. U pogledu tretiranja zatvorenika mi smo morali izvršavati njihova naredjenja.

Osim Nikice, Idriza i Veljka ne sjećam se da li su i koliko mučili ostale uhapšene komuniste. Šoprek i Cividini uobičajali su da tuku po tabanima, da šamaraju, udaraju po glavi i ostalom tijelu bez obzira na mjesto. Posebno je bilo mučenje u dugotrajnom ispitivanju po desetak sati bez prestanka. Jedan je započinjao ispitivanja, a kad se on umorio nastavlja bi drugi, opet po nekoliko sati. Tako je ispitivanje trajalo često i po cijelu noć jer su ispitivanja najčešće vršili u toku noći.

Sjećam se da jednom prilikom kad sam preuzeo dužnost stražara Nikice nije bilo u njegovoj ćeliji jer je bio odveden na ispitivanje. Vratili su ga sasvim izubijanog kad sam ja predavao dužnost drugom stražaru. Bilo mi je žao što nisam i dalje ostao na dužnosti da bih mu mogao pomoći.

Nikica se strašno plašio da ne bude odveden u Zagreb na isledjivanje, odnosno mučenje. Jednom prilikom Nikica mi je pričao kakva sve sredstva mučenja primjenjuju u zagrebačkoj policiji. Ne bih se mogao sjetiti svih onih detalja koje mi je pominjao, ali se sjećam da je jedan od tih primjera bio: lancima se vežu ruke i noge i kroz te lance provlači neki ražanj čiji se krajevi stavljaju između dva stola, a zatvorenik ostaje da visi na ražnju u položaju da se lanci urezuju u meso. Pominjao mi je primjere sa iglama i užarenim željezom, ali se ne sjećam na kakav način. Sve u svemu, ti su primjeri i mene užasavali. Tek tada sam shvatio zašto se Nikica toliko boji Zagreba, a i pominjanje Šopreka da će uhapšeni komunisti uskoro biti odvedeni u Zagreb.

Jednog dana, moglo je biti negdje oko podne, kad je trebalo davati zatvorenicima hranu i kad ih je pojedinačno trebalo odvoditi u klozet, došao je Šoprek do mene i naredio mi da širom otvorim sva vrata ćelija i da pojedinačno puštam zatvorenike u klozet, sobu po sobu. Posebno je naglasio da vrata ćelija moraju biti širom otvorena. Nisam odmah mogao da shvatim smisao i cilj svega ovoga jer je Šoprek prvi put i došao sa jednim ovakvim zahtjevom. Šoprek je izašao iz hodnika i stao ispod prozora koji je gledao na dvorište. Naime, prozor se nalazio na hodniku između ulaznih vrata i skupne ženske sobe (kurvanjske). Stajao je tako da ga nisu mogli vidjeti oni koji su iz ove sobe mogli izlaziti, ali je zato on mogao vidjeti ulaz u ćeliju Nikice Pavlića. Čim se Šoprek sklonio ispod prozora, odmah sam shvatio da se priprema neka zamka. Sve mi je postalo sumnjivo, a posebno prisustvo meni omraženog Šopreka. Nisam znao o čemu se radi, ali sam otvorio vrata svih soba. Kad sam otvorio vrata ćelija Nikice Pavlića i Veljke Djordjevića šapatom sam im rekao da se nešto priprema i da budu oprezni. Drugima nisam

ništa spominjao jer sam i sam morao biti oprezan.

Tada se javio Idriz Maslo da ide u klozet. On je izašao iz skupne ženske sobe na desnoj strani i pošao do klozeta. Kad je prolazio pored sobe Nikice Pavlića spustio je neku cedulju koja je pala kod samog praga. Odmah mi je sinulo kroz glavu da je to ta zamka, zamka koja je pripremljena za Nikicu Pavlića. Plašeći se da je Nikica iz ćelije ne dohvati, nogom sam stao na cedulju i odmah je uzeo. Odmah sam je stavio u džep. Nikica je sve to gledao. Primjetio je bačenu cedulju i vidio sam po njegovom izgledu, namrgodjenom licu, da mu nije bilo pravo što sam stao nogom na cedulju i stavio je u džep.

I Šoprek je sve to vidio. Sačekao je da se Idriz Maslo vrati iz klozeta. Tada je ušao u hodnik i naredio mi da sva vrata ćelija zatvorim. Kada sam njegov nalog izvršio, pozvao me je da s njim izađem u dvorište. Vidio sam mu na licu da je suzdržavao bijes. Čim smo izašli, izvadio sam iz džepa pomenutu cedulju i pružio Šopreku. Prije nego što sam uspio išta da kažem, on je počeo da u gnjevu siktizbog uzimanja cedulje. Praveći nedužno lice odgovorio sam mu: "Uzeo sam papirić jer je moja dužnost da spriječim ono što nije dozvoljeno!".

- "Nisi smio ovo uraditi jer JA SAM TO PRIPREMIO!, rekao je Šoprek, naglašavajući ovo poslednje. Sav je drhtao od ljutine.

- "Niste mi, gospodine, ništa rekli prije toga tako da nisam ~~znan~~ znao o čemu se radi, a moja je dužnost da spriječim sve ono što nije dozvoljeno. Ako nemate povjerenje u mene, nije trebalo da se ovdje i postavim!".

Na ovakav moj odgovor Šoprek se ljutito okrenuo i otišao psujući. Bilo mi je veoma drago zbog svega ovoga, što sam spriječio Šopreka da ostvari svoju namjeru. Bio sam zadovoljan i svojim odgovorom.

Kad sam vidio da je Šoprek otišao, a znajući da se zbog bijesa više neće vraćati, jer bi ga bijes spopao i kad mene vidi, otišao sam do ćelije Nikice Pavlića. Jedva sam čekao da ga obavijestim o kakvoj se zamci radilo, odnosno da je spuštanje cedulje bilo maslo Šopreka. Nikicu je to izne-

Arh. Doc. krajine B. Luka

ABK 209-146-5/160

nadilo. Rekao mi je da sam pravilno postupio, a da je on pogriješio što se na mene naljutio.

Nekako u to vrijeme, ne sjećam se tačno da li nešto prije ovog događaja ili nešto kasnije, našao sam se u jednoj veoma nezgodnoj situaciji, koja me je prilično zabrinula. Primjetio sam da su me na ulici počeli pozdravljati nepoznati mladići i djevojke, uključujući i one na koje je policija sumnjala da su SKOJ-evci. Isprva, bilo mi je čudno da me nepoznati pozdravljaju, ali kad sam primjetio da se među onima koji me pozdravljaju nalaze i "sumnjivi zbog komunizma", ne samo da sam se zabrinuo, nego sam se i uplašio. Pri susretu oni su se smiješili i počeli su me pozdravljati kao svog druga. Zbog toga sam se požalio Nikici i Veljki rekavši im da ću izgubiti službu ako neko od pretpostavljenih ili neki agent primjeti. Obojica su shvatili moju zabrinutost i dali mi za pravo.

Veljko Djordjević je napisao neku cedulju s napomenom da je predam njegovoj sestričnici Seki. Mislim da se prezivala Preradović. Stanovali su negdje kod Ferhadije u današnjoj ulici Josipa-Šoše Mažara. Predao sam cedulju. Zbog tih pozdravljanja izbjegavao sam tih dana da izlazim na ulicu. Stvarno, par dana kasnije, prestala su pozdravljanja. Mogao sam odahnuti.

Nikica Pavlić bio je ogorčen na Zmazeka, svakako zbog priznanja koja je dao pred policijom. Nikica je naročito bio ogorčen, mada su i ostali imali isti stav prema Zmazeku. Nikica mi je rekao da je Zmazek pođao čovjek i da s njim ne stupam u nikakav kontakt. Svi do jednoga Zmazeka su bojkotirali. Pošto sam volio Nikicu, ni ja Zmazeka nisam podnosio. Nekoliko dana prije nego što je Nikica pokušao da u zatvoru izvrši samoubistvo Zmazeka su odveli u Državnu bolnicu u Banjoj Luci na liječenje. Znam da je odveden iz ćelije i da nam je rečeno da se nalazi u Drž. bolnici na liječenje jer je "triperom zarazio oči". U zatvoru se sigurno nije mogao zaraziti. Mogao ga je imati kad je došao. Ako je bilo tačno da je bolovao od ove spolne bolesti, onda je sigurno namjerno zarazio oči da bi se bar za neko vrijeme

A. H. Don. krajina B. Luka

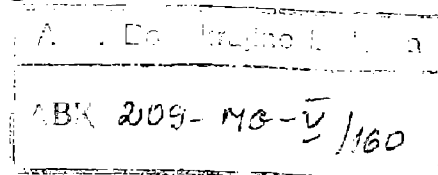
ABK 209-MS-V/160

izvukao iz zatvora. Dobili smo obavještenje da je zarazio oči triperom i da je odveden u bolnicu. Bilo je to kratko obavještenje i ništa više. Vjerovao sam da je tako. Razmišljajući kasnije o svemu tome, nisam našao pravi odgovor kako je Zmazek mogao dobiti triper. S obzirom da je duže vremena boravio u zatvoru, znaci ove bolesti morali su se ranije pojaviti. Tada bi Zmazek tražio ljekarsku intervenciju! Zar bi Šoprek i Cividini ispitivali Zmazeka u mogućnosti da i sami budu zaraženi? Prema tome, u mojim razmišljanjima, postojale su samo dvije mogućnosti. Jedna je bila da je mogao dobiti triper od jednog od njih dvojice ili je Zmazekovo odvodjenje bilo opet jedna njihova igra. Dakle, možda je ovo bilo lažno obavještenje i igra koju su zamislili Šoprek i Cividini. Možda su odveli Zmazeka iz Banje Luke vidjeći da im je u daljoj istrazi više nepotreban, a dali su obavještenje da je odveden na liječenje?

Nikica je u pogledu konspirativnosti bio veoma oprezan. Sjećam se kako mi je jednom rekao da sve ono što činim njemu ne govorim Veljki Djordjeviću, a ono što činim Veljki da ne govorim njemu. Znao je i vidio da sam i sa Veljkom srdačan i da su mi obojica bliski, a posebno on. Poslušao sam njegov savjet. Veljko i Nikica često su se putem kucanja o zid sporazumjevali.

Jednog dana poslije toga, poslije ovih događaja koje sam spomenuo, pozvao me je Pipo Pavlić i upozorio da pripazim na Nikicu jer, kako je Pipo rekao, "može nešto da učini". Otišao sam do ćelije i pogledao kroz šijunku na vratima. Vidio sam da je sve u redu. Ubrzo zatim čuo sam snažno lupanje na vratima ćelije Veljka Djordjevića. Kad sam došao do ćelije, Veljko me je uzbudjenim glasom obavjestio: "Nikica namjerava da izvrši samoubistvo!". Odmah sam pogledao u Nikičinu samicu i primjetio da ga oblila krv. Otvorio sam vrata i prosto uletio. Vidio sam ga u krvi. Svezanim rukama ispred sebe, držeći komadić stakla medju rukama, pokušao je da prereže grkljan. I ruke su mu bile krvave jer je pret hodno pokušao da prereže vene.

Uletio sam viknuvši: "Nikice šta to radiš?!". Bio sam sav uzbudjen. Nikica mi je na to odgovorio:

"Ti se ne boj ništa! Nemoj priznati da si mi ruke stavio naprijed!" .

Pomoću zvonca alarmirao sam dežurnog. Doletili su Šoprek i Cividini. Nikicu su ~~sma~~ odmah odvezli u Bolnicu. Šoprek je počeo da viče na mene da sam mu ja stavio ruke naprijed jer da su mu stalno bile vezane na leđjima. Šopreku sam smjesta odgovorio da to nije tačno jer sam po dolasku na smjenu zatekao Nikicu sa rukama vezanim ispred sebe. Vjerovatno da je Šoprek ovaj slučaj povezao sa onim ranije. I pored moje odbrane bio sam disciplinski kažnjen sa novčanom kaznom od 300 (tristotine) dinara sa obrazloženjem: "radi nemarnosti i slabe discipline".

Naime, ja sam toga dana po običaju odvezao ruke Nikici. On je pokušao izvršiti samoubistvo sa malim komatićem stakla, tolikim da se jedva držao medju prstima. Ni sada mi nije jasno kako je do njega došao. Prije nego li je pokušao da izvrši samoubistvo Nikica je stavio lance na ruke da u slučaju uspješnosti samoubistva ja ne odgovaram. U slučaju smrti ostali bi mu lanci na rukama, a mene ne bi pozivali na odgovornost što su mu ruke slobodne. Zaista, na sve je detalje mislio. Bio je divan čovjek, u svemu plemenit.

Nije mi jasno zbog čega je Nikica pokušao samoubistvo. Vjerujem da je zbog čestog i teškog mučenja, kako fizičkog tako i psihičkog, doveden u jedno takvo stanje da je smatrao smrt najboljim izlazom. Često mi je govorio da ga Šoprek i Cividini i psihički muče, a i da mu bez prestanka prijete da će ga voditi u Zagreb. Tada neizvjesnost i uvjerenje da najvjerovatnije slijedi odvođenje u Zagreb bilo je za njega osobitá teško psihičko opterećenje.

6. decembar 1975. godine

(Milan Banjac)

Adresa: Milan Banjac
Banja Luka, Bulevar revolucije 23.-
kućni telefon 51-399.-

